

**Az esztergomi érsekség
javadalmához tartozó uradalom
erdőbirtokának ismertetése**

Esztergom, 1938
Nyomatott Buzárovits Gusztáv könyvnyomdájában

OEE Könyvtár
Állék. 2021

Országos Erdészeti Egyesület
Wagner Károly Erdészeti Szakkönyvtár

Lelián szám: M35/2021.

Csoport szám: IV.

Raktári jelzet: S. III. VI.

I. Általános leírás.

Kiterjedés, beosztás.

Az Érsekség erdői egyházi erdőt alkotnak s azoknak kezelése a 80-as évektől kezdődőleg rendszeres gazdasági üzemterv szerint történik.

Az erdőbirtokok a Magyar Középhegység dunántúli részéhez tartozó Pilis- és Vértes-, valamint annak dunáninnyi területéhez számító Börzsöny és Cserhát hegységekben, azoknak nyulványain, tömb- és rögein, nemkülönben az Ipoly völgyének homokpadjain és a Kis Magyar Alföld komáromi lapályán terülve el, három földrajzilag többé-kevésbé különálló nagy — és több kisebb szétszórtan fekvő birtoktestből állanak. Feküsznek Komárom és Esztergom, továbbá Nógrád és Hont k. e. e. vármegyékben az alábbi részletezés szerinti megosztással :

Sorszám	Az erdőhivatal megnevezése	Az erdőbirtok kiterjedése		
		erdő terület	egyéb	összesen
		kataszteri hold		
1.	Börzsönyirtási ---	5043.8	570.6	5614.4
2.	Kemencei --- ---	8549.1	416.3	8965.4
3.	Marótpusztai --- ---	5608.0	870.7	6478.7
4.	Süttöi --- --- ---	3982.4	669.6	4652.0
	Összesen :	23693.3	2527.2	25710.5

Tulajdonjog és annak történelmi fejlődése.

Az érseki erdők birtoklástörténeti szempontból két külön csoportba tartoznak. A bürzsönyi és kemencei erdők szerzési idejét nem ismerjük, de mivel a XIII. században már az érsekség ősi birtokai gyanánt szerepelnek, azért joggal tulajdoníthatjuk adományozásukat Szent Istvánnak, aki a sűrűn lakott Esztergom vármegyében nem rendelkezvén nagyobb adományozható szabad birtokkal, a székhelyén alapított érsekséget távolabb eső vidéken látta el birtokokkal. A bürzsönyi és kemencei erdőket magukbafoglaló Kemence, Bernece, Érsekvadkert birtokok a Hunt Pázmán nemzetség birtokai közé voltak ékelve, azért ennek a nemzetségnek különböző ágaival állandók voltak a határvillongások. 1283-ban az esztergomi kereszteslovagok előtt kiegyeztek ugyan a határokon, de ez a békesség nem tartott sokáig. Az Árpádok kihalását követő zavaros időkben a Csák Mátéhoz csatlakozott Hunt Pázmán nemzetségbeliek szabadon pusztítottak az érsekség birtokait. Hiába volt az érsekek tiltakozása, hiába Marcell alországbíró marasztaló ítélete, az érsek csak a királyi hatalom megerősödése után, 1319-ben tudott itteni uradalmainak zavartalan birtokába jutni, amikor Pásztói István fia Matha nemcsak az érsek kemencei birtokát adta vissza, hanem az elfoglalás által okozott károk megtérítésére saját kemencei birtokát is az érsekségnek engedte át. Ettől kezdve az érsekek zavartalanul birtokolták kemencei uradalmukat a hozzátartozó Bürzsönnyel együtt. Itt már az Árpádok korában művelték az érsekek a bányákat, de ezek nagyobb virágzásnak akkor indultak, mikor Zsigmond király városi jelleget adott neki és szász telepéseket hozott, akik a bányászatot magas fokra emelték. Virágzó bányászata lett az oka annak, hogy Borbála királyné a Zsigmond

által neki adományozott alsómagyarországi bányavárosok közé számította és így magának követelte. Csak hosszadalmas pereskedés után kapta vissza az érsek Albert király ítéletlevele alapján. Albert azonban nemcsak az érsek régi birtokait őrizte meg, hanem a honti és drégelyi uradalmakat is koronázási ajándécul 1438-ban az érsekségnek adta. Ezzel az adománnyal, mely Hidvéget és Dejtárt is magában foglalta, az érsekség hontmegyei birtoktestének kialakulása befejeződött.

A marótpusztai és süttöi erdőbirtok kialakulása sokkal későbbben kezdődött, azonban erről már pontos adataink vannak. Itt első szerzeménye az érsekségnek Tardos, melyet Imre király adott az érseknek, hogy a restaurált bazilikához márványkövet törethessen. A többi, Nyergesujfalu, Bajót és Süttő birtokokat, továbbá Pél és Marót pusztákat 1395-ben Zsigmond király koronázási ajándécul adta az érsekségnek, ámbár őt székiüresedés idején a rangidős veszprémi püspök koronázta. Ezzel az adománnyal az érsekség dunántúli erdőbirtoka is kialakult. Mindkettőt zavartalanul birtokolták az érsek a mohácsi vést követő török hódoltságig.

Drégelyvár a dunáninnyi erdőbirtok legnevezetesebb történelmi emléke. Ez eleinte csak az érsek nyaraló várkastélyaként szerepel, tulajdonképeni jelentősége csak a török betörések korában domborodik ki. A mohácsi vést után ez lesz menhelye Várady Pál érseknek, ki Esztergom és Nógrád várának eleste után Szondy Györgyöt nevezi ki a drégelyi uradalom tisztartójává és Drégelyvár várnagyává, ki hősi önfeláldozásával eltörülhetetlenül írta be Drégelyvárát és a maga nevét a magyar történelem aranykönyvébe.

Veszprém eleste után Ali budai basa a honti várak, köztük Drégelyvár ellen fordult. 1552 július 6-án zárta körül 12.000 emberrel a rossz állapotban levő, maroknyi néppel védett sásfészket. Hiába védekezett

csodás bátorsággal az őrség a túlnyomó erő ellen, pár napi ostrom, már „Felhőbe hanyatlott a drégelyi rom“ és a lenyugvó nap, az „Ádáz csata napja“, már csak a nemzeti ügy hős mártirjainak holttestére szórta utolsó bucsusugarait!

Drégely várának eleste — és az azt követő szerencsétlen (palásti) ütközet után (1552. aug. 8—9.) beállott török hódoltságban nemcsak a kemencei és börzsönyi, hanem a maróti érsekségi birtokok is mind elvesznek az érsekségre nézve, mert Esztergom és Tata várának elestével ezen birtokok is részben török kézre kerültek, nagyrészt azonban elpusztultak, annál is inkább, mert beleestek egyrészt Esztergom felől a török, másrészt Győr és Komárom felől a keresztény seregek felvonulási útjaiba. A kemencei és börzsönyi érsekségi birtokok a vármegye legnagyobb részével együtt, a hódoltságból csak Drégelypalánk és Nógrád várának 1594-ben történt visszafoglalása után, az 1606-ban megkötött zsitvatoroki béke határozatai alapján szabadulnak ki.

A törökök uralma alatt álló birtokok további sorsáról keveset tudunk, de annyi bizonyos, hogy ha nem is voltak állandóan megszállás alatt, folytonos betörések és pusztítások következtében az érsekség vajmi kevés hasznukat vehette, amely állapotnak csak a török végleges kiűzése vetett véget.

A török kitakarodásával a helyzet csak lassan tisztázódott, mert bár a kemencei erdőbirtokok attól az időtől fogva állandóan az érsekségé maradtak és a börzsönyi birtokkal együtt a drégelyi uradalomhoz tartoztak. Héreg csak 1690-ben települ újra, Tardos az 1693. évi összeírásban még nem szerepel és az 1696. évi összeírás szerint az érsekség maróti birtokait még esztergomi nemesek tartják kézben. Csak a XVIII. század első éveiben sikerül az érsekségnek birtokaihoz

újra hozzájutni, de háborítlanul még akkor sem élvezheti, mert részben az esztergomi várkapitányok hatalmaskodása, részben a kuruc-labanc korszak alatt újra még mindig sok kárt szenvednek a birtokok. Ennek az áldatlan helyzetnek csak a szatmári békekötés vet véget, mely időtől kezdve az erdőbirtokok is állandóan az érsekség tulajdonában maradtak és az úrbéri elkülönítés óta a javadalmas kizárólagos tehermentes tulajdonát képezik.

Az erdőbirtokkal járó összes földesúri jogok, mint vadászat, halászat stb. a mindenkori esztergomi Érseket illetik meg.

Termőhelyi adatok.

Az érsekségi erdők a már fentebb megjelölt földrajzi fekvéssel a Duna folyamba torkoló, több kisebb-nagyobb, fő- és mellék völgyekre hajlanak.

A gerincalakulatok nagyobbrészt folytonos emelkedésűek, kisebb-nagyobb hullámzásokkal, viszont találni tipikusan vulkanikus, úgynevezett kúphegyeket is.

Úgy a gerinceken, mint a völgyekben, pl. a tatai szénmedencét a Duna-medencével összekötő közlekedési út, avagy a Honntól—Diósjenőre vezető ú. n. tótok útja, vonulnak végig.

A síksági, dombvidéki, elő- és középhegységi jellegű erdőknek legalacsonyabb pontja 125 m-rel a komáromi lapályon elterülő erdőben van, míg a legmagasabb csúcs a kemencei erdőhivatali kerületben a Magosfa 906 m-rel a tengerszíne felett.

Magasabb, illetőleg turisztikailag nevesebb hegyek és csúcsok a praehistorikus barlangjairól nevezetes bajóti Öregkő (374 m), a Gerecse plató háromszögelési pontja (633 m), Kis Inóc (681 m), Nagy Inóc (813 m).

Az éghajlat mérsékelt, 10 C⁰ átlagos hőmérséklettel.

Az évi csapadékmennyiség 500—800 mm, ennek következtében az erdők területe általában vízszegény.

A szelek közül a nyugati és északnyugati az uralkodó.

Az éghajlati viszonyok a fatenyésztésre általában kedvezőek, különösen a tölgy-félék tenyésztésének felelnek meg.

A helyi klímából kifolyólag elég gyakran jelentkezik a zuzmara veszély; ködös teleken a Gerecse-hegy plátóján és lejtőin képződve a zuzmara sok fán okoz csúcstörést. Veszélyessé válhatik a nyári szárazság is, amikor az aszályjellegű időjárás következtében nemcsak az új, hanem a már több éves, jól begyökeresedett felújítások is elpusztulnak.

A kőzet a földrajzi fekvéseknek megfelelően változik; míg a síksági és dombvidéki erdőkben azt a Diluvium u. n. pannóniai agyag és homokrétege, illetőleg lősz és aquitán kora homok és homokkő képezik, továbbá a pilisi és Börzsönyi hegységekben az alsó mediterrán korszak végén megindult vulkanikus tevékenység által felszínre hozott andesit, addig a Vértes felépítésében a felső triaskori dolomit és dachsteini mészkő, a jura korszakbeli mész, szaru és tűzkövek és az alsó krétakor neocom márgái és homokkövei vesznek részt.

A másodkori lerakódások itteni további fiatalabb sorozatát a jura korszak adja, melyből a tardosi erdőtestben a lias szisztémát látjuk abban a vörösmárvány összetben előbukkanni, amely Bányahegyen nagyon szépen fel van tárva. Ez tulajdonképpen a dachsteini mészkő felett települt jura korabeli réteg denudatiója, relikta, melyből Bányahegyen, Gerecsén és Pisznicén nagyobb rögök maradtak meg. A lias alsó és középső tagját alkotják e vörös mészkövek. Bennük számos kövület található főleg brachiopodákból. Ezek szolgál-

tatják a régi híres „gerecsei márvány“-t. Ezek a márványok kőfaragó munkára nagyon alkalmasak. Ma már csak a bányahegy bányákban fejtik, mert a műkő lassan minden téren kiszorítja azt. Rétegeik helyenként majdnem vízszintesen fekszenek különböző vastagságban, ami tetszésszerinti méretű márványlapok termelését nagyban elősegíti.

A feltalaj mély, üde, televényes, néhol sekély, köves, sziklás, kőgörgeteges, száraz agyag, homokos agyag, vályog, vagy homok, nagyobbreszt alom és fű talajtakaróval.

A főbb fafajok átlagos termőhelyi osztálya az I—IV. termőhelyi osztályokban (megfelel Coburg II—V. th. osztálynak).

a) *Kezelési erdőkben:*

kt. tölgy, cserre	II/III.
bükk, gyertyán stb.	II/III.
erdei és fekete fenyőre	III/IV.
akácra	III.

b) *Véderdőkben:*

kt. tölgy, cserre	IV.
egyéb fafajokra	IV.

Fatenyészet.

Az erdők faállományait alkotó fontosabb fafajok % szerinti megoszlása és korosztályok szerinti %-os eloszlása a következő:

kocsánytalan tölgy	25 %
cser	20 „
bükk, gyertyán, juhar, kőris, szil	40 „
akác	4 „
fenyőfélék	1 „

Összesen : 100 %

illetőleg van

I. korosztályban	32 0/0
II. "	30 "
III. "	26 "
IV. "	9 "
V. "	3 "
	<hr/>
Összesen:	100 0/0

A főbb fanemek közül a kocsánytalan tölgy és cser többnyire egyenletes elegyedésű s rendszerint a melegebb, verőfényesebb keleti és déli oldalakat foglalja el, míg a bükk és gyertyán csoportosan fordulnak elő az északi és nyugati oldalakon és a völgyek mélyén található. Az erdőállományok tehát természetüknek megfelelően akadálytalanul fejlődhetnek. A többi, tulajdonképpen csak szórványos előfordulással előjövő fanemek, rendszerint ezek között elszórtan tenyésznek; míg az akác a síksági, tisztán homoktalajokon fő fa gyanánt is nevelve lesz.

A fanemeknek fejlődési viszonyairól részletesen a vonatkozó fatermési táblák tájékoztatnak annak megemlítésével, hogy a tenyésztés szempontjából fontos tölgy, bükk, cser fő fafajok magzó korukat nagyjában 60—70 év körül érik el; sajnos azonban az időjárás viszontagságai következtében valamire való és számottevő magtermés csak minden 6—8 évben, vagy annál is ritkábban van, ami ezeknek a fanemeknek természetes felújítását nagyon hátráltatja.

A fatenyészet az állat és növényvilág kártevői részéről nagyobb károknak kitéve nincsen. A vadállomány, bár a normálisnál magasabb, de mivel télen élelmérő az amúgy is irtandó kecskefűz döntésével gondoskodva van, lerágással nagyobb kárt nem igen okoz. A vágásokat inkább a sok helyen nagyon is buján fejlődő fű, szeder, málna, iszalag elhatalmasodása

fenyegeti, míg tölgyesekben a lisztharmat, az akácokban a pajzstetű károsítása észlelhető többször.

Emberek okozta kár az erdőkben nem kedvezőtlen fekvése miatt, nem számottevő és csak a községekkel szomszédos részeken tapasztalható, de azoknak nagysága nem lépi túl a szokásos mértéket.

II. Eddigi gazdálkodás.

Az érsekségi erdőkről az 1880. évi július hó 1-én életbelépett 1879. évi XXXI. tc.-et alkotó erdőtörvény utasításai szerint, az első rendszeres gazdasági üzemtervek a 80-as évek elején készültek. Ezekben a gazdasági beosztásokra indokolatlanul túlságosan tagozott üzemtervekben, alkalmazott üzemmódok gyanánt 20—40 éves sarj, 60—80 éves kétvágásos és 80 éves száraló vágásos szálerdő volt megállapítva.

Sem az erdőgazdálkodási módok, sem az erdőknek gazdasági beosztása nem feleltek meg a birtokos, valamint a közérdek által is megkívánt helyes erdőgazdálkodás követelményeinek, mert az erdők célszerűbb gazdasági beosztással, fekvésüknél, talajszerkezetüknél, nemkülönben a faállományi viszonyoknál fogva sokkal megfelelőbb gazdálkodásra voltak berendezhetők.

A sarjerdő gazdasági mód ugyanis az erdők elértéktelenedését hozza magával, alkalmazásával az értékesebb fajok helyét jól-rosszul fejlődő sarjak és értéktelen gyomfák foglalják el; alacsonyabb vágásfordulóban kezelt szálerdők pedig nem nyújthatnak értékesebb faválasztékokat.

A fahasználatok módját az alkalmazott üzemmódok szabták meg. Sarjerdőkben tarvágást, fokoza-
tos felújító vágásokban pedig két, ú. m. vető- és végvágásos gazdálkodást űztek, a természetes úton fel nem

újult vágásterületeknek mesterséges úton való felújításával.

A fa kiszállítása nagy nehézségek között tengelyen történt és csak az 1918-ban kiépített erdei iparvasút könnyítette meg a faanyagok kiszállítását.

Az uradalom az iparvasutak kiépítésével az érvényes feladási szerződések lejártával a tövön való eladás módjával szakított és lassankint a házilagos termelésre, melynek készletei kisebb részben az uradalom és a közel vidék faszükségleteit elégítették ki, nagyobb részben kereskedelmi úton értékesítettek. Mellékhaszonvételeket képeztek az egyéb területeken akadálytalanul gyakorolható használatok, az erdőbirtokkal kapcsolatos vadászat, az erdei gyümölcs-szedés és a bányaterületeken a kőfejtés. A legeltetés az erdőkben általában tiltva volt és úgy az, mint a makkoltatás csak az erdőszemélyzet állatai részére volt a kijelölt helyeken űzhető.

A közel multban a felújítások, a fokozatos felújító vágásos gazdálkodás mellett, már természetes úton történtek. A régebbi gazdálkodásokban, a rövidre szabott és mereven betartott felújítási időtartam a természetes felújításnak nem kedvezett; a szerződéses vágásterületeken — hol az uradalom a termelést kellően és önállóan nem irányíthatta — nagy területek vártak mesterséges pótlásra.

A fiatalosok ápolására régebben munkáshiány és az így termelt faanyag értékesíthetlensége miatt gond alig volt fordítható.

III. Az eddigi gazdálkodás eredményei.

Az erdők állapota — annak dacára, hogy jelen-tekeny kiterjedésű, sarjából lett, de a magasaabb vágáskort veszély nélkül megérhető állományokkal is számolnunk kell, emellett azonban, mert a két legfiatalabb

korosztály már túlnyomóan magról kelt faegyedekkel rendelkezik — általában kielégítőnek mondható. A nagyobb erdősítési hátralékok nagyrészen pótolva, az elmaradt tisztítások és gyérítések gyors iramban végrehajtva lettek, miáltal a középkorú állományok a további helyes gazdálkodás céljára megfelelő állapotba kerültek. A közel vágható korú állományokból azonban kevés mű és szerfa várható, mert a legidősebb korosztály azokban csak kis mértékű.

A korosztályok eloszlása — mint az fentebb olvasható — az elmúlt alacsony vágásfordulók következtében — nem szabályos, de a felemelt vágásfordulók eredményeként e téren is javulás várható.

IV. A jelen gazdasága.

A gazdaságra befolyással levő tényezők.

A régebbi gazdálkodás megszűntének és a jelenben való megkezdésének időpontját méltán helyezhetjük a 14.500/1920. F. M. sz. erdőrendezési utasítás kiadásának idejére, amikortól — az érsekségi erdőkre, az utolsó üzemátvizsgálási munkálatban jóváhagyott részletes tervek adatai tovább nem lévén betarthatók — új rendszeres gazdasági tervek voltak elkészítendőek. Ez alkalommal a talaj védelmét, a nagyobb jövedelem elérését stb. célzó okszerű gazdálkodás foganatba vétele céljából, a törvényszerű kényszerűségeen kívül az akkori javadalmas önkéntes elhatározásából is, míg egyrészt a hason jellegű erdőtestek megfelelő nagyságú és számú gazdasági osztályok képzésével egyesítve lettek és az akácokon kívüli egyéb kemény fafajú erdőkben — kisebb mértékű és indokolt kivétel mellett — sarjerdő gazdasági mód helyett szálerdő gazdasági módra történt áttérés, 80, 100 és 120 éves vágás-

fordulók alkalmával, addig másrészt az akácosokban a gazdálkodás 20 és 30 éves, egy kisebb terjedelmű egyéb kemény fafajú erdőben 40 éves sarjerdő-üzemre lett berendezve.

Az erdők fő fái, a tengerszin feletti magasságnak és a talaj-termőhelyi viszonyoknak megfelelően az őshonos kocsánytalan tölgy, cser, valamint bükk és gyertyán, melyekhez kisebb %-ban csatlakoznak a kocsányos tölgy, akác, kőris, juhar, szil, erdei-, fekete- és lucfenyő, nyár és éger.

Az őshonos fafajok további tenyésztésének akadálya nincsen, de állandó ama gazdasági törekvés, amely a tölgynek nagyobb %-ú tenyésztésére, a gyertyánnak mostani elterjedésével szemben való visszaszorítására, továbbá elegyes faállományok létesítésére irányul.

A fenyőfélék közül tenyésztés tárgyát képezi a luc- és vörösfenyő, melyekhez helyenként a jegenyefenyő is társulhat. Az erdei és fekete-fenyő, mint talajjavító fanemek jönnek tekintetbe a sekély, köves, silány, száraz, fátlan termőhelyeken; míg az akác tenyésztése csak a tisztán homok-talajokon történik.

A 17.5 kat. holdas Drégelyvárrom környéke üzemen kívül álló természeti történelmi emlék. Maga a várrom történelmi multunknak ez a dicső tanuja már erősen az enyészeté. Egy-két évtized s Szondy és társai hősi halálának tanujele nem egyéb egy kőhal-maznál. A nemzet mai nehéz helyzetében képtelen ezt a pusztulást megakadályozni, így az uradalom legalább a vár környékét, ahol egykor valószínűleg a hősi védők mindennapi élete folyt, akarja az erdő többi részéből kiemelni, úgy, hogy ez már messziről is kiváljék. Ezt az uradalom úgy tartja legjobban megoldhatónak, ha ebben a nagy lomerdő-tömegben ezt a tagot fenyőállománnyá alakítja át és hogy külön-

leges rendeltetését még jobban kiemelje, az átalakításhoz különféle fenyőfajokat akar felhasználni és így egy kisebb fajgyűjteményt állítani össze ezen a területen.

A tenyésztett fafajok természetének, az erdőbirtokos követelményeinek megfelelően, de a közérdeknek szempontjából is az erdőgazdálkodás folytatásánál — a sarjerdők kivételével — a haszonfa-gazdaság elveinek legjobban megfelelő szálaló-vágásos, természetes felújítással egybekötött gazdaság van érvényben. Ettől eltérés csak annyiban lehet, amennyiben régi hibák, vagy egyéb el nem hárítható okok más vágásmódra és ezzel kapcsolatosan más felújításra is utalnak.

A természetes felújításos gazdálkodás mellett tehát az egyéb felújítások úgy, mint a szükséges utánpótlások, az állomány-ápolások az előírt és szükséges mértékben foganatosítva lesznek.

Az erdőbirtokot a *canonica visitatio* szerint kisebb mérvű legeltetési szolgálat, a személyzet fizetése és illetménye, továbbá a kegyuri járandóságok terhelik.

Az erdőbirtok erdőrendészeti korlátozások alatt nem áll, a vagyonfelügyeletet az Apostoli Király, főkegyuri jogából kifolyólag a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium gyakorolja.

A birtoktesteket környező községek lakosságának jórésze kifejezetten erdei munkás és fuvaros, akik az erdei munkának minden ágában jártasak úgy, hogy sokszor idegenbe is elszegődtek őket. Legjobban azonban otthonukhoz közel szeretnek dolgozni; a megfelelő munkaerő így rendelkezésre áll.

Az erdőgazdaság szervezetének 1928-ban történt megállapításával kapcsolatban a személyzeti kérdés is fixirozva lett, mert Öminenciájának magas elhatárolásából — erdőbirtokának szakszerű ellátására — 6 okleveles erdőmérnöki állás lett szervezve és be-

töltve, amit úgy a vagyonsfelügyeleti hatóság, mint a m. kir. földművelésügyi minisztérium jóváhagyólag tudomásul vettek. Az erdőtiszi személyzeti létszám az 1936. évben két okleveles erdőmérnök alkalmazásával bővült ki.

Az erdőknek altiszi ellátását, őrzését és védelmét kellő számú törvényes minősítéssel bíró erdőáltisztek látják el, az esetlegesen még szükséges kisegítő személyzettel.

Vágásterv.

Ismeretes, hogy a vágásfordulókra összeállított vágásterv a fahasználatok tartamosságának biztosítása mellett a szabályos korfokozatokhoz való közeledést szolgálja s hogy a fősúly abban az első 20 éves gazdálkodási időszak hozamának megállapítására van fektetve, többi része csak tájékoztató jellegű.

Mivel a rendes kezelési erdőkben azelőtt, a mostani gazdasági osztályokba egyesített erdőteste több község határában fekvő külön üzemosztályokban voltak kezelve, a szabályos állapot elérésére való törekedéssel községenként vágascsoportok lettek készítve, amire a kegyuri fajárandóságoknak könnyebb és akadálytalan kielégíthetése mellett azért is szükség volt, hogy a községi lakosság munkaalkalmat nyerjen, a munkaerő pedig az erdei iparvasúttal és föld-utakkal kellőleg feltárt erdőbirtokon a leggazdaságosabban legyen kihasználható és hogy a helyi tüzelőfa szükséglet beszerezhető legyen. A gazdálkodás meneténél szembeötlő, hogy a szabályos kornál jóval fiatalabb faállományok is kerülnek főhasználat útján fejsze alá, ez — mint fentebb is említve van — a vágásfordulóknak egyszerre történt, jelentékeny felemelésében leli meg magyarázatát.

A véderdő gazdasági osztályokban vágásterv készítésének jelentősége nincsen, mert azokban a hasz-

nálatok csak a kivesző egyedek kisedésére szorítóknak.

Használatok és felújítások.

Az 1929. évtől esedékes folyó 10 éves gazdálkodási időszakban, üzemtervi előírások szerint, termelhető évenként:

főhasználatban (netto)

tölgy	14.002 m ³
cser	8.212 „
bükk, gyertyán, kőris, juhar stb.	12.836 „
akác	2.342 „
erdei és fekete fenyő	383 „

Összesen: 37.775 m³

• Kat. holdankénti fatömeg kereken: 130 m³.

A fahasználatok gyakorlása, az előírásokhoz szigorúan alkalmazkodva folyik, a főhasználatoknál kevés megtakarításokkal, az előhasználatoknál pedig szintén nem jelentékeny elmaradásokkal.

Az erdőbirtok mellékhaszonvételeiről, nemek szerinti megjelöléssel már előbb volt említés téve; azok közül a figyelemreméltó vadászat részben terület szerinti bérbeadás, részben bárcázás, részben pedig házilag van értékesítve és kezelve.

Nagyobb jelentőségű mellékhaszonvétele még a márvány- és mészkőbányák 116, illetőleg 18 kat. holdas területein a bérletileg értékesített kőfejtés.

Marótpusztán az erdőhivatali kerület székhelye körül elterülő erdőkhöz tartozó egyéb termékeny földeken egy a folyó 10 éves gazdálkodási időszakban telepített és az ottani erdőhivatal által mezőgazdasági üzemben kezelt mintegy 400 kat. holdas uradalmi gyümölcsös ragadja meg a figyelmet. Az erdőbirtokon

a felújítások a gazdálkodás ismertett menetéhez képest természetes és mesterséges úton történnek meg. A folyó 10 éves gazdálkodás alatt az időközben felmerülő ismétléseken és pótlásokon kívül összesen 4140 kat. hold előírt terület újítandó fel, abból 2596 kat. hold természetes úton várt — és 1544 kat. hold mesterséges úton foganatosítandó felújítási feladat.

Az erdősítésekhez és pótlásokhoz az uradalom a szükséges és megfelelő fafaju csemeteanyagot állandó és vándor csemetekertjeiben tervszerűen neveli.

Minden gazdasági törekvés, egyben arra irányul, hogy a felújítások hiánytalan teljesítése semmiféle akadályba ne ütközzék, így tehát hogy a felújítási feladatok teljes szakszerű és sikeres elvégzésével az erdők fenntartása biztosítható.

1851

/1866/

Július 7-iki süttő—pusztamaróti kirándulás programja.

ad 1. Süttő. Napi program általános ismertetése.

Részletes ismertetések:

Erdei iparvasút: a 760 mm nyomtávú gőzüzemre berendezett iparvasút két irányból (Tardos és Marót-pusztá) fut le az uradalmi terület határához Bikolra, ahonnan Süttőre az uradalmi faraktárban létesített szabványos nyomtávú és süllyesztett MÁV iparvágányhoz vezet. Vonalhossz 22 km és az állomási kitérők (cca 3 km). Legnagyobb emelkedés 40%, legkisebb kanyarulati sugár 40 m. Felépítmény 9 kg-os sinekből épült 1·40 m hosszú talpfákra; csak a nagyobb igénybevételnek kitett helyeken van 12 kg-os sín beépítve. A pályán egy felvigyázó és munkáscsoport dolgozik állandóan. Tüzi- és szerfa-szállításra 2 drb 10 tonnás és 19 drb 8 tonnás póre kocsí, mész szállításra 5 drb 8 tonnás fedett kocsí, kőszállításra 3 drb 8 és 15 drb 5 tonnás ládás kocsí szolgál.

Az üzem menetének megfelelően egy 90 és egy 60 lóerős MÁG gyártmányú mozdony teljesít szolgálatot, melyeket tatai rostált akna és pécsi mosott darazén keverékével fűtünk.

Személyszállításra két motor áll rendelkezésre.

A vasutüzem 1937. évi teljesítménye 284,675·15 tonnakilométer, ami 11·5 fillér tonnakilométer-egységárnak felel meg.

Személyzet: mozdonyvezető, fűtő, három állandó fékes.

Esztergályozást nem igénylő minden kisebb javítást házilag végzünk a Süttőn berendezett műhelyben.

Faraktár: Az iparvasuton bekerülő fa az iparvasuti kocsikból közvetlenül MÁV kocsiba kerül. A

faraktárban csak akkor tárolunk fát, ha kilátás van arra, hogy a vasútüzem hófúvás, vagy más időjárási viszonyok miatt nem tudná a szükséges és a kötés által megállapított napi mennyiséget lehozni, továbbá, ha az erdei rakodókról helyszűke miatt kell a fát lehozni. Az azonnal MÁV vagonba nem kerülő fa mennyisége (súlya) a faraktári hídmérleggen állapítatik meg.

Az iparvasút teljesítménye és a sülyesztett MÁV iparvágány kocsibefogadó képessége szerint naponta 18—20 vagon tűzifát tudunk az erdei rakodókról behozni és MÁV kocsiba rakva feladni.

ad **2. Bikol.** Elágazás Marótpuszta és Szárazkút felé. Vízvétel. Uradalmi területre lépünk.

ad **3. Vöröshid.** Mészüzem és tábori mészégető-kemencék ismertetése.

A vöröshidi kőbányából kikerülő mészkeő a mellettük épített tábori kemencékbe kerül. Kemencék fatüzelésre rostéllyal vannak berendezve. Egy megrakott kemence égési ideje 28—30 óra, erre felhasznált fa 5—600 drb 20—25 kgr-os rőzsekéve; egy kemencéből kikerülő mész cca 80 q, mely kihűlés után azonnal iparvasúti kocsiba rakva Süttöre kerül. Évenként cca 250 vagon mész az átlagos teljesítmény. A telepen felállított kőzúzó évenként cca 200 vagon törtkővet ad, mely különböző szemnagyságra osztályozva kerül eladásra. A kemencék előtt felhalmozódott fahamu- és mészpor-keverék trágyahamuként kerül forgalomba. Egész üzemet Eggenhofer Dezső okl. gépészmérnök bírli.

ad **4. Szárazkút.** Erdei rakodók és márványbányák ismertetése.

Vágásból 2—4 km-es földutakon tengelyfuvarral kerül a szer- és tűzifa az erdei rakodókra. Hat ilyen erdei rakodónk van az iparvasút mentén, melyeken

fafaj, választék, sőt ha a hely megengedi, minőség szerint különválasztva raktározzuk a fát.

Márványbánya Süttő község határában 25·8 kh, Tardos határában 90·1 kh-on terül el. Geologailag a dachsteini mészkő felett települt jura-korabeli rétegek denudációja. Kő színe vörös vagy szürkésvörös. Jelenleg a Dunántúli Mész-, Téglá- és Kőipar Rt bérli és műveli. 1937. évben kiszállítottak összesen 156 m³ idomkövet és 320 m³ falkövet, melynek egy részét a dunaalmási telepükön dolgozták fel, a többit pedig a bel- és külföldi megrendelőknek szállították el vasuton vagy hajón. Üzeme igen gyenge.

ad 5. Csonkás. Az egész marótpusztai erdőhivatal ismertefése.

A marótpusztai erdőhivatal kiterjedése 10.600 katasztrális hold, amely Bajót, Héreg, Nyergesujfalu, Tardos és Süttő községek határában, Esztergom és Komárom közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék területén fekszik. Nyergesujfalu határában terül el a 360 kat. hold nagyságú gyümölcsös, amely még intenzív mezőgazdasági művelés alatt is áll. A 150 kh. kiterjedésű felsővadácsi mezőgazdaság bérletének ellenőrzését is az erdőhivatal látja el.

A Tardos—Süttöi márványbányákon, a vöröshidi mészüzemen, az úgynevezett „Cu“ fehér-mészkő bányáin kívül van még egy nagy kőbánya. Ez a Kecskői bánya, amelyet a Salgótarjáni Kőszénbánya R. T. Lábatlani Cementgyára bérel. A kecskekői bányából drótkötélpályán jut le egy automata mérleggen keresztül a jóminőségű mészkő a lábatlani cementgyárba. A bánya múlt évi termelése 6510 normal waggon mészkő volt.

A vadászati jog az erdőhivatal területének nagy részén bérbe van adva, csupán 2900 kat. hold erdőterület van házi kezelésben. Itt a vadak progresszív

lelövési díj alapján kerülnek értékesítésre, ami szarvasbikánál 600 pengőtől 3000 pengőig terjedhet.

Az erdőhivatal most felsorolt üzemi teendőit két okleveles erdőmérnök látja el.

A fahasznalatok tavalyi eredménye 230 waggon szer- és 770 w. tűzifa volt. Az értékesítés nagyban, waggonba rakva Süttő, csekély mértékben Nyerges-ujfalu feladóállomásról történik.

A környező falvak tüzelőanyag szükségletének fedezésére tőke- és hasított tuskófa szolgál, míg a szegényebb néposztály részére rőzsatermelés útján biztosítja a tüzelőanyagot. A fő- és előhasznalatokból kitermelt rőzset egyébként a Mészüzem használja fel. Ez a mennyiség tavaly 120.000 kéve rőzse volt.

93/a, 95/a erdőrészletek ismertetése.

ad **6. Jusztinián pihenő.** A marótpusztai gyümölcsös ismertetése.

A marótpusztai erdőhivatal kezelésében áll mintegy 360 kat. hold gyümölcsös.

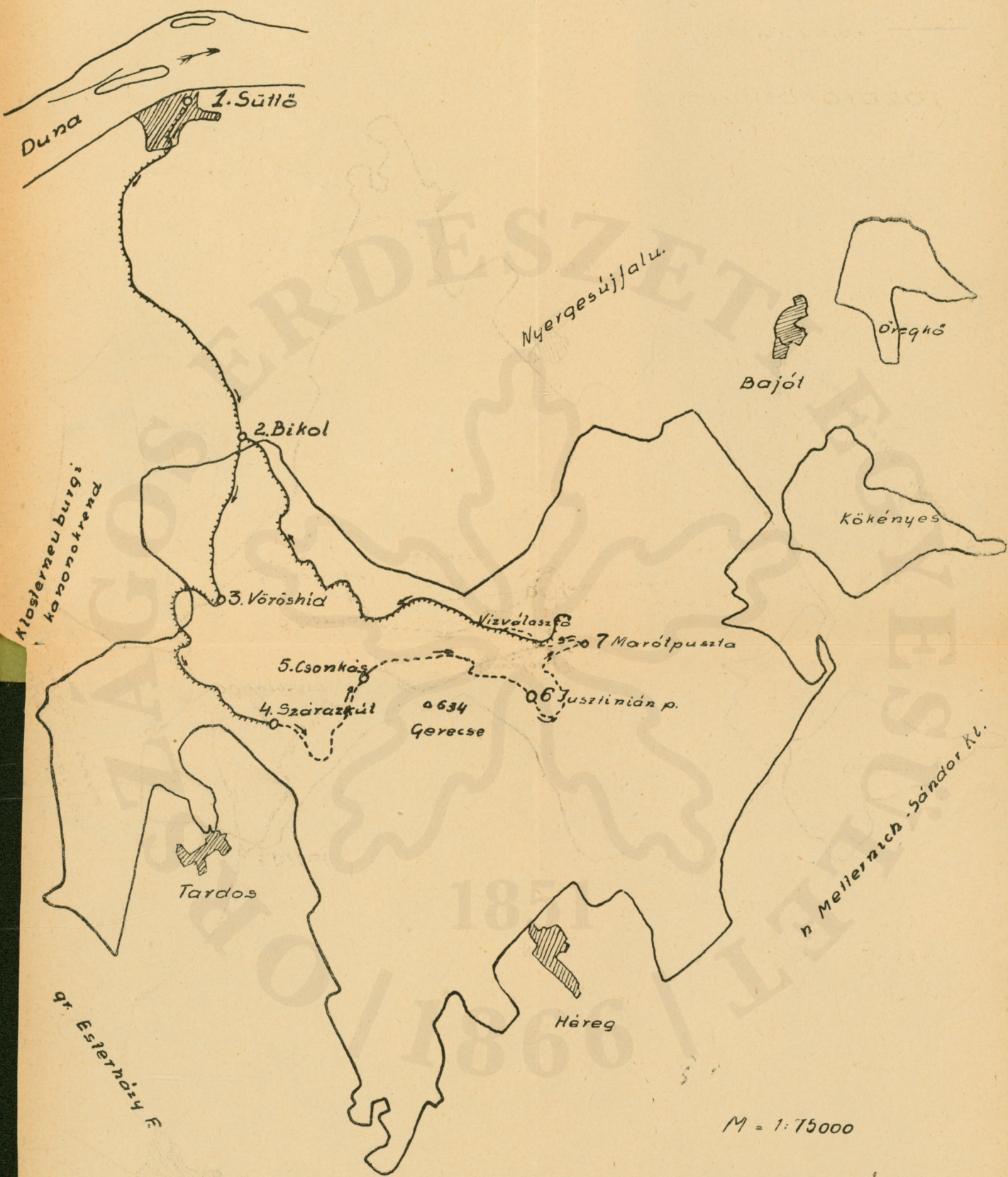
A telepítés 1930-tól 1937-ig tartott. Ki lett ültetve 18.446 darab gyümölcsfa, melynek nagyobb része almafa, mégpedig :

6371	darab	jonathán,
3069	„	londoni pepin,
2672	„	batul,
2554	„	téli aranyparmen,
214	„	husvétii piros rozmarin.

A többi nagyobb részt szilva, azonkívül van még kisebb mennyiségben cseresznye, körte, dió és szelid gesztenye. Az ültetést 5-ös hálózatban, megfelelő talajvizsgálat után éppen úgy, mint a gyümölcsös kezelését a leghíresebb pomológusok irányítása mellett, megfelelő segédszeméllyel a marótpusztai erdőhivatal vezetője végezte.

ad **7. Marótpusztá. Ebéd.**

Süttő - Pusztamaróti kirándulás vázrajza.

Jelmagyarítás:

Uradalmi határ: —————

Erdei iparvasút: - - - - -

Kirándulás útja: - - - - -

Felelős kiadó: Riedl László.